

SAKSFRAMLEGG

Temaplan for kulturminner og kulturmiljøer i Krødsherad - sluttbehandling

Utvalgssak	Utvalg	Møtedato
	Formannskapet	28.11.2024
	Kommunestyre	12.12.2024

Kommunedirektørens innstilling:

Kommunedirektøren anbefaler formannskapet å gi følgende innstilling til kommunestyret:

- Temaplan for kulturminner og kulturmiljøer i Krødsherad vedtas.
- Handlingsplan for kulturminner og kulturmiljøer for 2025-26 vedtas.

Begrunnelse

Det er på høy tid at Krødsherad kommune får en plan for kulturminner og kulturmiljøer. Temaplanen har i seg potensiale til å løfte kommunen til et høyere nivå på både kulturvern og kulturformidling. Begge vurderes som et viktig bidrag til kommunens attraktivitet – både for innbyggere og tilreisende.

Saksopplysninger:

Dette er den første temaplanen for kulturminner og kulturmiljøer i Krødsherad. Temaplanen har som mål å synliggjøre viktige kulturminner og kulturmiljøer i kommunen, og hva det er spesielt viktig å verne om. Formålet er å øke kunnskapen om kulturminner og kulturmiljøer i Krødsherad, og å gi et godt grunnlag for en helhetlig, framtidig kulturminneforvaltning. Planen skal styrke kunnskapen om hvordan hensyn til kulturminner og kulturmiljø kan og bør innpasses i øvrig kommunal areal- og samfunnsplanlegging. Kulturminner og kulturmiljøer som er nevnt i planen representerer ulike sider ved historien til Krødsherad. De kan gi opplevelser og kunnskap, og ha bruksverdi.

Kulturmiljøer som blir løftet fram i planen, er i stor grad hentet fra tidligere registreringer og dokumentasjon, samt etter innspill som er kommet under prosessen fra kommunen, Viken/Buskerud fylkeskommune og lokale lag og foreninger. Det er ikke gjort nye kulturminneregistreringer under planarbeidet, men innbyggere og andre ressurspersoner har bidratt med viktige innspill og kunnskap.

Rådgiver for oppvekst og kultur har vært prosjektansvarlig. En arbeidsgruppe har bistått i planarbeidet:

Hanneke Kloosterman, Hans Ole Wærsted og Tora Flovik Aune (Viken/Buskerud FK - konsulterende medlem). Ressurspersoner har vært Einar Grimelid, Åse Tangerud, Knut Martin Glesne og Kjell Bjørka.

NIKU (Norsk institutt for kulturminneforskning) ble valgt som ekstern konsulent for å bistå med faglig kompetanse og rapport.

Plan for kulturminner og kulturmiljøer i Krødsherad er utarbeidet som en temaplan med politisk forankring i formannskapet. Siden det er en temaplan, trenger den ikke å følge planprosessen i plan- og bygningsloven. Administrasjonen gikk likevel bredt ut til alle gjennom oppslag i presse og hjemmesider, og det ble oppfordret til å holde «gjestebud» (se vedlagte «Gjestebud – innspill til kulturmiljøplan for Krødsherad») – både digitalt og direkte i lag og foreninger - for å gi viktige innspill til planen i forkant. Innspillene vi fikk inn ble gitt videre til NIKU som har innarbeidet dette i sin rapport. Rapporten er så godt som identisk med foreliggende plan. NIKU ba kommunen om tilleggsopplysninger etter at de ferdigstilte sin rapport, og disse er innarbeidet i temaplanen som nå eies av Krødsherad kommune.

NIKU skriver at innspillene fra innbyggerne og politikerne har gitt et godt grunnlag for det videre arbeidet. I uttalelsene er det bred enighet om at landskapet med fjord og fjell er verdifullt og at sentrale kulturmiljøer som Villa Fridheim, Krøderbanen, Olberg og Gamle Mester er viktige. De to forsamlingslokalene, Solgløtt og Folkets hus, er trukket fram. Videre er det pekt på ulike andre bygningsmiljøer, og også kulturmiljø-typer, som eldre veifar. Uttalelsene fra medvirkningsprosessen løfter dessuten fram immateriell (ikke-fysisk) kulturarv og påpeker at det er viktig å bevare også denne. Blant annet nevnes kryllingdialekta, folkemusikktradisjoner i bygda, idrett og friluftsliv, jakt, den store frivilligheten og dugnadsånden, håndverk, folkedrakter og lokale mat- og bakstetradisjoner.

Det finnes fortsatt objekter og miljøer som ikke er registrert eller verdivurdert. Planen må derfor betraktes som en begynnelse på en prosess og et langsiktig, strategisk arbeid der komplettering og vedlikehold av kunnskap vil være en kontinuerlig prosess. Det er lagt vekt på å lage en oversiktlig struktur slik at planen kan utvikles videre ved senere revideringer. Ny kunnskap og flere kulturminner vil kunne tas inn i planen.

Aktuelle bruksområder for planen

Temaplanen vil være et verktøy for plan- og byggesaksbehandling og arealdisponering. Planen vil også kunne være et godt grunnlag for å arbeide med formidling. Kulturminner som er vist i planen vil ha mulighet for å kunne få tilskudd til ivaretagelse og istandsettingskostnader som omhandles i kapittel 3 om kulturminneforvaltning.

At et kulturminne eller kulturmiljø er omtalt i planen, innebærer i seg selv ikke at det har en form for lovbeskyttet vern. Områder eller objekter som en ønsker å sikre juridisk gjennom temaplanen, må tas inn i arealdelen til kommuneplanen ved rullering eller revidering av denne. Regulering av utvalgte kulturminner til hensynssoner i kommuneplanen/kommunedelplaner/reguleringsplaner med tilhørende bestemmelser og retningslinjer, jf. plan- og bygningsloven, gir rammer for hvordan de skal forvaltes.

Areal- og byggesaksbehandling der planen kan brukes:

- til prioritering/retningslinjer for byggesaksbehandling
- som grunnlag for utvikling av tettsteder

- som begrunnelse av hensynssone i juridisk bindende arealplan (kommuneplanen sin arealdel, kommunedelplaner eller reguleringsplaner)
- som grunnlag for krav om konsekvensutredning (KU), blant annet i kommuneplanen
- for å gi kunnskap om kulturminner i utbyggingsprosesser.

Andre sektorer i kommunen der planen kan brukes (som folkehelse, oppvekst og utdanning, kultur og næringsutvikling):

- kulturminner og lokalhistorie i undervisning
- kulturminner som grunnlag for gode opplevelser
- tilrettelegging av turløyper
- engasjement i lokalsamfunn (lag og foreninger, velforeninger, aktive eiere osv.)
- grunnlag for lokalt næringsliv, for eksempel turisme
- besøksattraktivitet, merkevarebygging eller ramme for aktiviteter (kulturarrangementer, tiltak for spesielle grupper, for eksempel for den eldre befolkningen, reiselivsattraksjoner osv.)
- økt lokal bevissthet om kulturminner
- identitet, trivsel og samhold

Tilskudds- og økonomiforvaltning, der planen kan brukes:

- til prioritering av kulturminner ved tildeling av midler
- som grunnlag for skattelette (reduisert eiendomsskatt osv.)
- til prioriteringer ved tildeling av SMIL-midler, søknad til kulturminnefond osv.
- til forutsigbar planlegging ved kobling til kommunens økonomiplan

Kommunal eiendomsforvaltning:

- Prioritering av midler til eiendomsforvaltning for kulturminner/-miljø som kommunen eier eller har vedlikeholdsansvar for

Oppbygging av planen

Planen er utformet med utgangspunkt i mal og retningslinjer fra Riksantikvaren.

- Kapittel 1 er et innledende kapittel om planens bakgrunn og formål, aktuelle bruksområder og dens oppbygning.
- Kapittel 2 redegjør kort for utfordringer og muligheter i kulturminnearbeidet.
- Kapittel 3 gir en oversikt over kulturminne-forvaltningen; aktører, roller og ansvar, juridiske virkemidler og økonomiske støtteordninger samt kulturminnedatabaser.
- Kapittel 4 presenterer kulturminner og kulturmiljøer i Krødsherad tematisk, og med en kortfattet historisk gjennomgang.
- Kapittel 5 inneholder selve planforslaget med en oversikt over og inndeling i prioriterte kulturmiljøer i Krødsherad. Kulturmiljøene er beskrevet kort i tekst og bilde, og er vist på kart.
- Kapittel 6 har et forslag til handlingsdel med tiltak.
- Kapittel 7 inneholder definisjoner og begreper som brukes innen kulturminneforvaltningen.
- Kapittel 8 viser Kilder og litteratur.

Planen inneholder:

- Kunnskapsgrunnlaget, kommunens historie og funn fra steinalder, bronsealder, jernalder og middelalder til mer nyere tid og spor som fortsatt finnes i kulturmiljøer og landskapet rundt Krøderfjorden. Det nevnes også den immaterielle kulturarven som bl.a. kryllingdialekta og folkemusikktradisjoner.
- Forslag til bevaring av 31 kulturmiljøer og områder med helhetlige tun, godt bevarte bygninger og særegne tidligere husmannsgreider innenfor kulturlandskapet rundt Krøderfjorden. Videre er det spor som vitner om stedets betydning for båttrafikk og jernbane. Alle er beskrevet og markert på kart.

Som vedlegg til planen følger:

- Vedlegg 1: Liste over kulturminner og kulturmiljø i Krødsherad som pr 21.11.2023 er registrert i kulturminnedatabasen Askeladden, med ulike vernestatus.
- Vedlegg 2: Liste over bygninger og anlegg i Krødsherad som pr 02.11.2023 inngår i SEFRAK-registret, med ulike vernestatus.
- Vedlegg 3: Prosjektrapport for skogssetrene i Krødsherad 2012.

Saksgang – høring – høringsinnspill

Temaplanen ble lagt ut på høring i juni. Grunnet sommerferien og ønsket om å nå ut til alle berørte parter, ble fristen for høringssvar og innspill satt til 15. september. Prosjektledelsen hadde som mål å tilskrive alle berørte grunneiere direkte, noe som ble gjort gjennom Planprosessen.no - en digital løsning utviklet i tett samarbeid med KDD (Kommunal- og distriktsdepartementet) og DIBK (Direktoratet for Byggkvalitet).

Temaplanen ble også presentert i media og på kommunens hjemmeside. Prosjektledelsen arrangerte også et folkemøte hvor planen ble presentert og debattert. Møtet ble holdt på Villa Fridheim 29.08.24, og de frammøtte var stort sett godt fornøyde med planen og forventningsfulle til hva planen kunne føre til av positive ting for bygda.

Det har kommet inn totalt 16 høringsinnspill til planen. De ligger vedlagt saksframlegget, og gjengis i korte trekk her:

Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus har uttalt seg om sin rolle i dette, og påpeker at de skal «bidra til at planer ivaretar nasjonale og vesentlige regionale interesser innen landbruk, klima og miljøvern, folkehelse, barn og unges interesser, samfunnssikkerhet og gravplasser. Statsforvalteren skal arbeide for at Stortingets og regjeringens vedtak, mål og retningslinjer innen våre ansvarsområder blir fulgt opp i kommunale planer».

Statsforvalteren mener at «det er positivt at Krødsherad kommune har utarbeidet en egen temaplan for kulturminner og kulturmiljø for å synliggjøre og spre kunnskap om dette i kommunen. Det er viktig med en kunnskapsbasert forvaltning for å kunne ta riktige valg i framtida..... Resultatet er en grundig temaplan som omhandler flere temaer og som omhandler mange ulike kulturmiljøer i kommunen. Som det står i planen, er det likevel fortsatt flere verneverdige og viktige kulturmiljøer som ikke inngår i planen. Planen må derfor betraktes som begynnelsen på et langsiktig arbeid». Statsforvalteren viser til «*Nasjonale forventninger til kommunal og regional planlegging*, og særlig om aktiv forvaltning av natur- og kulturminneverdier. Her står det også at kommunene skal identifisere og ta hensyn til viktige

kulturhistoriske verdier og kulturmiljø. Videre er det en forventning om at stedenes særpreg, kulturmiljø og viktige landskapstrekk, skal vektlegges i by- og tettstedsutviklingen».

Buskerud fylkeskommune har vært en viktig samarbeidspartner for kommunen i denne prosessen, og sier i sin høringsuttalelse at de «ser svært positivt på at Krødsherad kommune har utarbeidet temaplan for kulturminner og kulturmiljøer. Vi tror at denne planen vil bidra til forutsigbarhet i framtidig planlegging og utvikling, ved at de viktigste kulturmiljøene er identifisert og verdivurdert. Gjennom å kartfeste verneverdige kulturminner og kulturmiljøer er disse tydeliggjort for innbyggere, utbyggere og planleggere. Vi tror at temaplanen vil være et nyttig saksbehandlingsverktøy for kommunen i plan- og byggesaksbehandling. Temaplanen vil også være et godt grunnlag for formidling rettet mot barn og unge, skilting av kulturminner, tilrettelegging av turstier o.l. Vi ser det som positivt at kommunen har satt opp som mål i handlingsdelen at temaplanen bør gjøres kjent for befolkningen for å øke bevissthet om og stolthet av kulturminner og kulturmiljøer».

Fylkeskommunen har mange innspill på endringer i planen. Noen har blitt endret i vedlagte plan, mens andre innspill må vente da disse krever flere undersøkelser og/eller tar noe mere tid. Endringene som er tatt inn er uthevet i gult (gjelder for alle som har kommet med innspill):

- I forbindelse med oversikt over spesielle og viktige kulturminner og kulturmiljøer (s.8) er det nevnt flere loft/stabbur, men også andre bygninger tilknyttet jordbruket bør nevnes.
- Tekst på s.13 om KML § 25 kan flyttes til s.12 under kommunens ansvar. I tekst vedr. fylkeskommunens ansvar vise til s.12 kommunens ansvar.
- Kart på s.21 må synliggjøre hele KULA-området. Det mangler også vedtaksfredete bygg på dette kartet.
- Kartene på s.22 og utover er av dårlig kvalitet og må forbedres.
- s.31: Smieplassen er i Vestre Fossli.
- S. 35 Husmannsplasser: Er det alltid slik at husmennene brøt opp ny åker i utkanten av den gamle åkerjorda? Sigdal, som Krødsherad den gang var en del av, var den kommunen det utvandret flest fra til Amerika.
- Bilde s.35 er et dårlig eksempel. Dette er bare en mindre del av større bygning, endra for få år siden. Ikke representativ for byggeskikken i Krødsherad.
- Bilde s.37 – hvor er bildet tatt?
- s.38 – utdyp litt om skogbrukets rolle i Krødsherad.
- S.39- nevnt samfunnshuset i billedteksten. Bør velge et bilde som viser inngangsdøra til kommunehuset sentrert på bildet.
- S.44: Prestveien som går mellom Hovden i Krødsherad og Holmen prestegård i Sigdal.
- Det står om skysstasjoner på både s.44 og 46 – det står omtrent det samme, må formuleres bedre.
- S.47: Kom gjerne med eksempler på de nedlagte butikkene.
- S.48: I billedteksten: Tidligere var det også eldre bebyggelse på oversiden av gata.
- S.72: Kulturmiljøet Glesnegutua: Teksten må skrives om slik at den passer bedre for dette kulturmiljøet.

Fylkeskommunen ser også når det kommer til en del oppfølgingspunkt for arkeologiske kulturminner i felt, vil dette kunne føre til en del arbeid som potensielt forplikter dem. Fylkeskommunen mener det er positivt at Krødsherad ønsker å ha fokus på dette, men ber om en tett dialog med dem i god tid før tiltakene ønskes gjennomført, ettersom fylkeskommunen må vurdere kapasitet og omfang.

Stiftelsen Krøderbanen har ingen kommentar til planen.

Historielaget v/Eikar Grimelig og ÅseTangerud har noen rettelser og innspill til planen.

- **5.15 Søre Bjøre.** Nevnte bjørkeallé er nå fjernet.
- **5.4 Grengårdene.** Skolestua som er nevnt her, ble fjernet etter skolesentraliseringen i 1959.

Innspill:

- **Skogsgrendene – Nytt avsnitt med tekst fra historielaget**
  - NIKU-kartene bør sjekkes. Ser av kartet over Runnskogen at mange
  - av de merkede steder ikke lenger eksisterer. s 83. Dette gjelder muligens flere kart...
  - s 27: Korr. Nest siste avsnitt. På Rundskogen, Nordre Dannemark er det en stor gravhaug som benevnes Kong Dans haug. (Mye ble brukt som fyllmasse til veiutbygning på 50-tallet på Rundskogen)
  - 5.17 Rundskogen. Her bør også saga ved Fosslielva som ligger mellom Golberg og Haugen tas med.
- **Prioriteringer**
  - Taket på det gamle ungdomslokalet Solgløtt lekker, det haster å få reparert dette før større skade på bygningen oppstår.
  - Bjertnesgruvene
  - Palmesenuket - Den gamle Greenskolen. Krødsherad kommune og Krødsherad historielag inviterte til et åpent møte 27.mai for å diskutere og undersøke om det er interesse nok til å ta vare på huset. Hva gjør vi videre og hvem vil være med? Det ble bestemt at huset skulle tas ned og nummereres og oppbevares forsvarlig til det var bestemt hvor det kunne settes opp. Det var stemning for bevaring og oppsettelse på Krøderen på egnet sted som samsvarer med komunalplanen som er under arbeid for Krøderens «tettsted».
Mye av nedrivningen skjer på dugnad av Historielaget under ledelse av Jan Halvorsen og andre interesserte. Dette blir også støttet praktisk av kommunen.
  - Trekkspillvirtuosen Karl Andersen (1911-1996) var fra Krødsherad. Han var i sin tid en av de mest markante og legendariske personligheter i norsk og skandinavisk trekkspill-historie. Palmesenuket var hjemmet til Karl Andersen i Krødsherad.
  - Statuen av Truls Ørpen. Truls Ørpen var i sin tid en av landets fremste spillemenn på hardingfele, kulturbærer og samler av folkemusikk. Statuen må fredes der den står, uten forstyrrende elementer like i nærheten.

Det har også innkommet flere innspill fra privatpersoner.

Kjell Bjørka har vært en av ressurspersonene for kommunen i denne prosessen. Han har kommet med noen innspill og prioriteringer i etterkant:

Innspill:

- **Stedsnavn.** I kap. 4.11.2. kan nevnes bokserien «Gamle stedsnavn i Krødsherad» som med sju bind dekker hele kommunen.
- **Dikt og eventyr,** kapittel 4.11.3. Her bør nevnes Eventyrmuseet på Villa Fridheim.
- **Kloster og kirker.** I kap 4.11.4. bør kanskje nevnes at det er ingen saklige belegg for kloster/kirker på Klosterjordet, Ødevall og Veikåker.

Prioriteringer:

- Skilting. Sett som mål: en tydelig men rimelig skilting av alt som er fredet i Kommunen.
- Prioriter skilting av de eldste fysiske kulturminnene: Skålgropsteinen på Norefjell, Offergropa på Vesle Blodfjell, Dyregrava i stien på Høgevarde, Tjuvenborgen på vei mot Breivik.
- Inspirer skolene til undervisning om lokale kulturminner, bl.a. gamle lokale stedsnavn og lokale segn/eventyr.
- Bruk navnet Krøderfjorden om innsjøen, Krøderen om stasjonbyen/stedet. (I kap. 4.4.2. er brukt det riktige navnet Krøderfjorden.)
- Lokalet i Svartekroken. Se på muligheten å kjøpe lokalet sammen med styret for Lokalets vel – finansiert hovedsakelig av Sparebankstiftelse og andre tilskuddsordninger.
- St. Olavs kilde. Kommunen kan i samarbeid med Krødsherad historielag lage en orienterer enkel presentasjon av St. Olavs kilden ved Den gamle mester. Det kan gjøres ved å mure et enkelt lite kar som samler vannet fra kilden. Dessuten et enkelt skilt.
- Ei informasjonstavle på parkeringa ved Den gamle mester. Informasjon og kart som viser: Strandstien; Stien (blåmerka) fra oppslagstavla til Bukkåsen og Trytetjenn; Presteboligen Villa Fridheim med folkeeventyr og bl.a. lokale senger; Offergrop på Blodfjell; Dyregrav ved Høgevarde; Skålgropstein ved Norefjellstua; Den gamle mester og gravhaug like ved; St. Olavs kilden.

Helge Lund takker for et godt informasjonsmøte og en meget god plan. Han har også noen rettelser og innspill:

- Bilde 33 Krøderen camping er Ørpen camping.
- Videre synes han historikken rundt båttrafikken på Krøderfjorden er for tynn. Det bør gis mer fakta om denne viktige aksen fra Kristiania til Bergen og om bryggene som var/er etablert langs fjorden opp til Gulsvik
- Det bør også tilføres at siden 1990 har Kryllingen (1990-2016) og MS Kryllingen II (2017-dd) seilt opp til 2500 gjester i året.

Han har også forslag til tiltak i handlingsplanen:

- Alle i 7. klasse i Krødsheradskolen skal ha minst en skoledag for å lære Krøderfjordens betydning i et historisk perspektiv.

Cecilie Hurlen takker for en fin gjennomgang av kommunens temaplan for kulturminner og kulturmiljøer på informasjonsmøtet.

Hun har disse innspillene:

- Bunad og stakkebånd tradisjonen i bygda vår. Kristin Lindberg har samlet inn og dokumentert de ulike stakkebåndene fra gammelt av fra gårdene i bygda. I dag har vi 2 personer i bygda som er tradisjonsbærere av bunadstradisjonen. Ragnhild Bye driver Bunadstua i K4-huset, og Annie Hagen syr bunader og holder kurs.
- Folkemusikk og felespiller Truls Ørpen: Statuen bør komme inn på listen over kommunens eiendeler og vedlikeholdsprogram. Buen på statuen er borte.

Når det gjelder innspill til prioritering i handlingsplanen er hennes forslag:

- Informasjonsskilt og kulturhistoriske stier. For eksempel starte ved Noresundbrua og langs Greenspromenaden til Hamremoen.
- Utarbeide undervisningsopplegg for skolen – For å videreformidle, skape stolthet og forankring i lokal kulturhistorie. Slik at elvene som voksne kan være ambassadører for bygda og bosette seg i bygda etter studier.

Rolf Skjong har et spørsmål om Green skole fortsatt finnes, og om det finnes bilder. Familien hans bodde på denne skolen.

Ole-Magnus Vinna har innspill til registreringene som ligger i Askeladden og SEFRAC.

Lars Henning Olsen har en kommentar om Folkets hus Svartekroken.

Kristin Marie Fæhn synes det er flott at det arbeides med vern av kulturminner og en plan for dette. Hun mener at planen er detaljert og fyldig, og hun har ikke grunnlag for noen innsigelser. Hun savner at alle kirkene får bilde og omtale på samme måte som skolebygningene.

John-Erling Grande ønsker at kommunen tar en titt på gruvene ved Bjertnes, og mener at det kan bli en attraksjon.

Tor Foslien sier i sin uttalelse at han ikke tillater at hans eiendom inngår i Temaplanen. Han mener også at flere gårdsnavn på Rundskogen er utelatt.

Ole Jacob Jemtland har mange innspill og kommentarer:

- Sefrak-registeret - Søre Rishovd. Endring fra rød til gul på 2 hus.
- Prosjektrapport fra skogssetrene i Krødsherad må revideres og ta med alle som hadde sommerfjøs og beita i utmarka på den måten.
- Sefrak-registeret, bygninger og anlegg må revideres.
- Askeladden-registeret også må revideres. Burde også vært enklere og finne frem i. Tenker her på stedet kulturminne er registrert i bygda.
- Milorg hadde en celle for gutta på skauen i Krødsherad. Mener dette stedet må tas inn som et kulturminne.
- Kommunen har tre feler på utlån som bør nevnes slik at bygdefolket er klar over det. De er kjøpt etter spelemann Truls Ørpen.

Tiltak:

- Kommunen sammen med Historielaget bør ha som mål og arrangere en årlig kulturminnedag som en oppfølger og bevisstgjøring av bygdefolket sin arv.
- Alt som er samlet inn i bygda og ligger lagret i kjelleren på sykehjemmet må stilles ut og vises frem.
- Temaplanen må det jobbes videre med, det må inn 2 personer fra hver av de gamle skolekretsene som kan supplere de som er i komiteen.

Videre arbeid med planen - handlingsdelen

I det videre arbeidet med temaplanen ser prosjektledelsen for seg at handlingsdelen av temaplanen revideres jevnlig og i takt med budsjett- og økonomiplanen til kommunen. Det bør legges inn en årlig rapportering på planen i samsvar med praksis for annet planverk som inngår i planstrategien til kommunen.

Etter hvert som arbeidet i handlingsdelen går framover, kan det være behov for å utvide selve temaplanen (eller eventuelt avgrense den). Dette vil gjøre planen til et levende dokument som revideres og oppdateres.

Handlingsdelen er inndelt i innsatsområder etter fire ulike hovedmål:

- **Kompetanse**
Øke kunnskapen om kulturminner og kulturmiljø i Krødsherad kommune
- **Forvaltning**
Sikre bærekraftig og langsiktig forvaltning av kulturminner og -miljø
- **Bevaring**
Redusere tap av fredete og verneverdige kulturminner og -miljø
- **Formidling**
Øke interessen for lokalhistorie, kulturminner og kulturmiljø som ressurser for trivsel, opplevelser og virksomhet

Det er listet opp en rekke ulike tiltak i handlingsdelen som kan være aktuelle å komme i gang med. Tiltakene vil kreve prioritering og flere vil måtte få tildelt ressurser for å kunne gjennomføres. Disse må komme inn i Krødsherad kommunes budsjettarbeid for 2026, siden planen ikke har vært klar for budsjettarbeid for 2025. Noen tiltak krever ikke budsjettmessig dekning, og kan settes i verk i 2025.

For å lykkes i oppfølgingen av temaplanen trengs det gode tverrfaglige samarbeidsrutiner på tvers av avdelingene/sektorene i kommunen. En del av tiltakene krever samhandling både på tvers av instanser innen kommunen og i andre deler av samfunnslivet ellers.

Forslag til handlingsplan for 2025-2026

Det er et omfattende arbeid som skal gjøres for å forbedre, forvalte og formidle kulturarven i Krødsherad kommune. Temaer og tiltak som er beskrevet og nevnt i handlingsdelen i Temaplanen bør gjennomgås jevnlig. For eksempel kan det kombineres og innarbeides tiltak, ytterlige utredninger og kvalitetssikring ved rullering av andre temaplaner (friluftsliv, sti- og løypeplan, kultur og idrett), rullering av kommuneplans arealdel og samfunnsdelen mm.

Basert på de innspillene arbeidsgruppa har fått, er det pekt ut noen prioriterte tiltak per innsats-område som det kan jobbes videre med de neste 2-3 årene. En mulig modell for videre arbeid er å sette sammen ei tverrfaglig arbeidsgruppe med rådgiver for oppvekst og kultur som ansvarlig leder. Gruppa utarbeider forslag til prioriterte tiltak i handlingsplanen som behandles politisk, og har ansvaret for at dette innarbeides i kommunens budsjettarbeid. Gruppa bør også se på muligheter for tilskuddsmidler hos forskjellige instanser.

Videre dialog og samarbeid med fylkeskommunen og lokale grupper (historielaget, velforeningene, Buskerudmuseet m.f.l) er en forutsetning for å lykkes med dette arbeidet.

Forslagene til tiltak baserer seg på de fire hovedmålene i handlingsdelen, og de forslagene som er beskrevet i Temaplanen under punkt 6.1-6.4.

Innsatsområder		Tiltak	Ansvar
1. Kompetanse			
	1.1	Kontrollregistrering av arkeologiske kulturminner i felt. Bør mates inn digitalt og gjøre vurdering av tilstand og vernekriterier på stedet.	Kommune har ansvar og må ta initiativ, men er avhengig av ekstern kompetanse og samarbeid og dialog med fylkeskommune, ev. flere. 1.1 og 1.2 kan kombineres i et prosjekt
	1.2	Kontrollregistrering av SEFRAK - registeret	
	1.3	Krødsherad kommune legger inn/oppdaterer kommunalt vernete kulturminner og kulturmiljø i databasen Askeladden.	Kommune (Plan og forvaltning), gjelder kulturminner vernet med hjemmel i plan- og bygningsloven
	1.3	Registrering av immateriell kulturarv	Historielaget med flere ildsjeler i samfunnet kan bidra med å ta det som prosjekt. Avhengig av støtte og oppfølging fra kommune.
	1.4	Opprette bygdearkiv for historiske fotografier - digitalisere og tilgjengeliggjøre.	Historielaget med flere ildsjeler i samfunnet kan bidra med å ta det som prosjekt. Avhengig av støtte og oppfølging fra kommune.
	1.5	Dokumentere bunad og stakkebånd-tradisjonen i Krødsherad. Kristin Lindberg har samlet inn og dokumentert de ulike stakkebåndene fra gammelt av fra gårdene i bygda.	Kommune og lokale aktører
	1.6	Øke kompetanse i administrasjonen gjennom kurs, fagsamlinger, evt. nytilsetting	Kommune, lokale aktører og fylkeskommune
	1.7	Initiere utredning og kartlegging av kulturminner og kulturmiljøer knyttet til nasjonale minoriteter, samiske, skogfinner, de reisende, jøder	Avhengig av støtte fra eksterne ressurser og kunnskap. Kan ev. gjøres ved rullering av temaplanen eller kommuneplan arealdel.
2. Forvaltning			
	2.1	Kvalitetssikre maler/sjekkliste for byggesaksbehandling slik at hensyn til kulturminner og kulturhistoriske verdier blir ivaretatt i søknadsprosessen	Kommune v/byggesak og i samarbeid med fylkeskommune (for veiledning og bidra med kompetanse)
	2.2	Registrering, kartfesting og påfølgende verdivurdering av prioriterte tema i temaplanen. Foreslåtte eksisterende og nye kulturminner og kulturmiljøer	Kommune v/plan, ved rullering og utarbeidelse av kommuneplans arealdel, områdeplaner, reguleringsplaner m.m.

		vurderes og avsettes til hensynsoner med egne utfyllende bestemmelser.	
	2.3	Utrede om kulturminner og kulturmiljøer kan være utsatt for tap og skade som en følge av klimaendringer	Kommune v/plan, ved rullering av kommuneplan arealdel (konsekvensutredning og ROS analyse) Miljødirektoratet og NVE kan gi støtte til utredninger og klimatilpasningstiltak
	2.4	Utarbeide retningslinjer for drift og vedlikehold av verneverdig eiendom i kommunal eiendom for å sikre arkitektoniske og kultur-historiske kvaliteter	Kommune v/drift og byggesak
	2.5	Løpende oppfølging av prosjekt og satsinger i regi av regional kulturminneforvaltning. Her inngår «Kulturminnekompasset» for Buskerud med handlingsprogram	Samarbeid kommune og fylkeskommune
3. Bevaring og istandsetting			
	3.1	Aktiv jordbruksdrift for å opprettholde og forvalte kulturlandskap og kulturmiljø (både i dalen rundt Krøderfjorden og på fjellet (setergrender). Benytte økonomiske stimuleringsordninger	Kommunen / Fylkeskommunen / Grunneiere
	3.2	Utarbeide skjøtsel- og skiltplan, jevnlig vedlikehold av bygninger, anlegg og landskap (kommunens ikoner: Villa Fridheim, Krøderbanen, kulturmiljøet ved Olberg, Bjertnes og Gamle mester)	Buskerudmuseet og grunneiere/historielaget og i samarbeid med kommune og fylkeskommune
	3.3	Bjertnesgruvene: vurdering og sikring av farlige områder i og ved gruvene, deretter eventuell tilgjengeliggjøre og sette opp informasjonsskilt	Kommunen i samarbeid med Bergvesenet, fylkeskommune og grunneier
		Informasjon til og kommunikasjon med eiere av verneverdige bygninger og kulturmiljø. Informere og rettlede om aktuelle tilskuddsordninger, bygningsvernserådgivning m.m.	Kommune og fylkeskommune
	3.4	Rydde og skilte arkeologiske kulturminner og kulturmiljøer og utarbeide skjøtelsplan, inngå avtale med eiere og brukere, skrive skilttekster, bestemme skiltets	Kommune/fylkeskommune/ grunneiere/historielaget /andre organisasjoner

		design og plassering i terrenget	
4. Formidling			
	4.1	Kommunen gjør temaplanen tilgjengelig på hjemmesidene til kommunen	Kommune v/kommunikasjonsgruppe
	4.2	Utarbeidelse og formidling av temakart over kulturminner og kulturmiljøer (basert på kart og informasjon fra temaplanen)	Kommune sammen med ekstern ressursgruppe/ev. konsulent som kan bistå kommune i dette arbeidet
	4.3	Kulturminneportal – digital kommunikasjonsplattform for å stimulere til interesse for kulturminner og bedre kommunikasjon fra og mellom de frivillige organisasjonene	Kommunen kan støtte og bidra mens f.eks. historielaget kunne utvikle og forvalte den.
	4.4	Gjenstander (eventuelle kopier) funnet i Krødsherad, og som ligger på Kulturhistorisk museum i Oslo skal bli tilgjengelige og formidles i kommunen, f.eks. i en utstilling. Oppgaven organiseres som et eget prosjekt der blant annet Kulturhistorisk museum, UiO involveres	Kommunen / Fylkeskommunen/ Kulturhistorisk museum UiO og i samarbeid med historielaget. Dette er et prosjekt som kan vurderes i forbindelse med et større arrangement eller jubileum.
	4.5	Utarbeide undervisningsopplegg for skolene	Kommunens arbeidsgruppe i samarbeid med skole og historielaget
	4.6	Informasjonsskilt, historiske turstier	Lokale aktører, frivillige, og kommunen v/plan
	4.7	Utvikle historiske opplevelser som del av reiselivstilbudet. Guidete turer gjennom viktige kulturmiljøer	Buskerudmuseet og historielaget i samarbeid med næring og reiselivsaktører

Kommunedirektørens vurdering:

Kommunedirektøren vurderer at «Temaplan for kulturminner og kulturmiljøer» er klar for å vedtas politisk. Planen er ikke komplett eller ferdig, noe kommunedirektøren mener at den ikke skal være. Denne planen må leve, i den forstand at den skal og bør revideres både i innhold og handling.

Kommunedirektøren erkjenner at dette er en plan som vil berøre mange eiendommer og grunneiere, og er glad for den brede informasjonen som er gjennomført gjennom høringen. Alle berørte parter har hatt mulighet til å uttale seg, og det foreligger bare en innsigelse fra en grunneier. Kommunedirektøren har vurdert at denne innsigelsen ikke tas til følge. At et kulturminne eller kulturmiljø er omtalt i planen,

innebærer i seg selv ikke at det har en form for lovbeskyttet vern. Områder eller objekter som en ønsker å sikre juridisk gjennom temaplanen, må tas inn i arealdelen til kommuneplanen ved rullering eller revidering av denne. I tillegg er slik at kulturminner som er vist i planen vil ha mulighet for å kunne få tilskudd til ivaretagelse og istandsettingskostnader som omhandles i kapittel 3 om kulturminneforvaltning.

Temaplan for kulturminner og kulturmiljøer i Krødsherad er en stor og omfattende plan. Den har i seg potensiale til å løfte kommunen til et høyere nivå på både kulturvern og kulturformidling. Begge vurderes som et viktig bidrag til kommunens attraktivitet – både for innbyggere og tilreisende. Kommunedirektøren anbefaler derfor kommunestyret å vedta Temaplan for kulturminner og kulturmiljøer i Krødsherad med en egen handlingsplan for 2025-26.

Vedlegg

- 1 Temaplan for kulturminner og kulturmiljøer - Krødsherad kommune
- 2 Vedlegg1_Askeladden_Krødsherad_fredete_kulturminner
- 3 Vedlegg 2_Sefrak_Krødsherad_bygninger_anlegg
- 4 Vedlegg3_Projektrapport_Skogssetrene i Krødsherad_2012
- 5 Krødsherad - Uttalelse til høring av temaplan for kulturminner og kulturmiljøer.pdf
- 6 Krødsherad kommune - Temaplan for kulturminner og kulturmiljøer - uttalelse fra regional kulturminneforvaltning.pdf
- 7 Spørsmål til temaplan for kulturminner og kulturmiljøer
- 8 Høringssvar- Temaplan for kulturminner og kulturmiljøer
- 9 Uttalelse - Temaplan for kulturminner og kulturmiljøer
- 10 Uttalelse- Temaplan for kulturminner og kulturmiljøer
- 11 Uttalelser_Temaplan for kulturminner og kulturmiljøer_04.07.2024, kl.13.02.03
- 12 Uttalelse - Temaplan for kulturminner og kulturmiljøer
- 13 Uttalelser_Temaplan for kulturminner og kulturmiljøer_21.06.2024, kl.22.02.02
- 14 Uttalelse - Temaplan for kulturminner og kulturmiljøer
- 15 Uttalelser_Temaplan for kulturminner og kulturmiljøer_20.06.2024, kl.15.02.01
- 16 Rettelser og innspill til temaplan for kulturmiljøer
- 17 Innspill temaplan for kulturminner og kulturmiljøer
- 18 Kulturminneplan - innspill
- 19 Innspill til Kulturminneplanen
- 20 Innspill til Temaplan for kulturminner og kulturmiljøer
- 21 Innspill til temaplan for kulturminner og kulturmiljøer,
- 22 Uttalelse
- 23 Innspill kulturminneplan, tillegg.
- 24 INNSPILL KULTURMINNEPLAN 15 sept. 2024
- 25 Innspill Temaplan for kulturminner og kulturmiljøer
- 26 Innspill Temaplan for kulturminner og kulturmiljøer
- 27 Kulturminneplan m St. Olavs kilde
- 28 Rettelser
- 29 Uttalelse_STIFTELSEN KRØDERBANEN_20240621_210519